

“Novo zamišljanje mogućega”

Sedam Franjinih slika za vrijeme poslije COVID–19

*Antonio Spadaro**

Prva svjetska pandemija digitalnoga doba stigla je iznenada. Neprirodni zastoj poslovanja i druženja zaustavio je utrku svijeta. »Već se tjednima čini da se spustila večer. Gusta se tama nadvila nad naše trgove, ulice i gradove; zagospodarila je našim životima ispunivši sve zaglušujućom tišinom, pustoši i prazninom, koja paralizira sve na svojem putu: to se može osjetiti u zraku, to se može osjetiti u gestama, pogledi to govore. Uplašeni smo i izgubljeni.« Tako je papa Franjo oslikao situaciju kakvoj do sada nije bilo slične. To su riječi koje je izrekao 27. ožujka na potpuno praznom Trgu svetoga Petra, mjestu euharistijskoga klanjanja i blagoslova *Urbi et Orbi* u pratnji tek zvukova zvona izmiješanih s onima kola hitne pomoći: sveto i bol.

Ipak, Papa je rekao još i kako je upravo ovo vrijeme obilježeno krizom, vezano za pandemiju COVID–19, »milosno vrijeme pronalaženja hrabrosti za jedno novo zamišljanje mogućega, s realizmom koji nam može dati samo Evandelje«.¹

Dakle: guste tame daju nam pronaći hrabrost zamišljanja. Kako je moguće dati takvu poruku u trenutku potištenosti i straha? Naviknuti smo na ono što je vjerojatno, na ono za što naši umovi pretpostavljaju da bi se, statistički izraženo, moglo dogoditi. S druge strane, često nam nedostaje vizija mogućega, koja ponekad biva odgurnuta u svijet utopije. Nismo naviknuti živjeti u mogućnosti, onako kako to izriče stih Emily Dickinson: *I dwell in possibility*. Stoga nam je potreban takav realizam koji razbija »sheme, načine te one strukture koje su statične i prolazne«, koji bi nam omogućio zamisliti jedan drugačiji svijet i »sve učiniti novim«, kako to kaže Knjiga Otkrivenja. »Hoćemo li biti raspoloživi mijenjati naše stilove života?« propitkuje nas Papa.

* Antonio Spadaro SJ, urednik časopisa *La Civiltà Cattolica*, Rim. Članak je tiskan 2020. u *La Civiltà Cattolica*, 171 (4080), 567–580. S talijanskoga preveo Mislav Skelin SJ

1 Franjo, “Un plan para resucitar: Una meditación,” *Vida Nueva*, 18–24 aprile 2020, str. 8–11.

Franjo u zaraženom i usporenom svijetu

Jasno je da postoji golema potreba razumjeti što nam se događa, dati jedno ljudsko i duhovno tumačenje onoga što proživljavamo. Za Franju, »razumjeti što nam Bog govori u ovim vremenima pandemije postaje izazovom i za poslanje Crkve«. ² Također, jasno je da moramo shvatiti u čemu smo pogriješili: Papa — kao istinski svjetski vođa, jedini u ovom trenutku, kojega kao takvoga prepoznaju i autoriteti neupitne vjerodostojnosti — govorio je o Planetu, koji je teško bolestan, o globalnim nepravdama koje je uzrokovala ekonomija usmjerena isključivo na profit, o međunarodnim sukobima koji traju od danas do sutra, kao i o ograničenjima i nacionalnim egoizmima. Pandemija je skinula masku s naše ranjivosti i s lažnih i površnih sigurnosti s kojima smo stvarali naše planove, naše projekte, naše navike i prioritete.

Promjena ne može doći drugačije osim kao kemijska reakcija spoja »silovito-ga navještaja« Evandjelja i života »onakvoga kakav dolazi«. ³ To je ono što stvara »obnavljajuće gledanje«, koje nam je danas potrebno. Nismo pozvani »ponovno krenuti« kako bismo se vratili u normalnost jednoga zlatnoga doba koje u stvarnosti to i nije bilo, nego »ponovno započeti«. Narativi o ponovnom kretanju štetni su jer po svojoj naravi teže ponovno vratiti u prijašnje stanje one ravnoteže koje bi se umjesto toga trebale promijeniti gledanja. Potreban je novi početak.

Koronavirus je, na svoj način, tuđinac. Ili bolje: napadajući nas tjelesno, iznenađena nam je promijenio pogled, prisilio nas na otuđeno promatranje, i ugledali smo izokrenuti svijet. S onoga praznoga Trga svetoga Petra prošloga 27. ožujka, Franjo je govorio o »nužnoj otpornosti«. Bilo je to zbog toga što je virus postao metaforom koja nam otkriva jedan »bolestan svijet«. Tako otpornost na virus postaje slikom nužne otpornosti na zlo svijeta. Metaforički govoreći, i pandemija se također izokreće u svojem vlastitom značenju, zlokobnom, i biva shvaćena kao »zaraza nade«.

S COVID–19 vidjeli smo sami sebe projicirane u stanovitom zrcalnom prostoru koji se je iznenađena otvorio pred nama. Vidjeli smo svoju obrnutu sliku, ali istovremeno povezanu s prostorom koji ju okružuje: opustjeli megalopolisi, izbrisan promet, gradovi kao dodatci praznim poljima.

Dogodio se je učinak *spinnera*, kotačića koji se vrti na našim monitorima kada se uspore programi ili računalne veze. Mi ne podnosimo sporost, čekanje, i zato obično napuštamo blokirani program ili usporenu vezu. Sada se, naprotiv, *spinner* uzrokovan virusom produljio, i to stanje zaustavljenosti zahvatilo je društveni život, osjećaj za odnose, bogoštovlje i trgovinu, vrijednost prisutnosti. Zbog toga nam je zaraza dala iskusiti osjećaj apokalipse. Izronila je, zbog šoka, nesposobnost zamišljanja budućnosti.

2 Franjo, "Poruka za Svjetski misijski dan 2020". Franjo u jednom od pisama svećenicima Rimske biskupije 30. svibnja 2020. čini analogiju i podsjeća kako je prva zajednica apostola »isto tako živjela trenutke ograničavanja, izolacije, straha i nesigurnosti«. I provedoše 50 dana između zadržanosti »i početnoga navještaja koji je zauvijek promijenio njihove živote«.

3 Isto.

Franjo se je oglasio mnogo puta tijekom pandemije. Ponajviše je utješio milijune osoba — od Rima do Pekinga, od Bejruta do Lime — putem misa koje je slavio u crkvi svete Marte. Šapćući Evandelje u tišinama naših stanova, blagoslivljajući Euharistijom, plačući nad smrću i patnjom, slaveći život onako kako ga se već moglo slaviti. U domove mnogih ljudi tako su ušle utjehe, osnaženje, molitva zagovora. I upravo je to prva poruka Crkve koja prati. Ali osim toga, Franjo je snažno usmjeravao i na izgrađivanje novoga zamišljanja koje će protumačiti kako sadašnji trenutak tako i budućnost, viziju mogućega.

Pokušajmo vidjeti kojih je sedam slika upotrijebio kako bi se izrazio u svojem govoru. Navedimo ih odmah: lađa, plamen, podzemlje, rat (pjesnika), pomazanje, prozor, i sama pandemija shvaćena kao metafora.

Lada u oluji

Prva je slika lađa. Na Trgu svetoga Petra onoga 27. ožujka, u 18 sati, prije klanjanja Presvetomu Sakramentu i izricanja blagoslova *Urbi et Orbi*, Papa je rekao: »Shvatili smo da se nalazimo u istoj lađi, svi krhki i dezorijentirani, ali istodobno važni i potrebni, svi pozvani veslati zajedno, svi potrebiti međusobne utjehe. Na toj lađi... nalazimo se svi.«

Ta je snažna slika u njegovu govoru izražena i kontekstualizirana.⁴ Lađa se nalazi u *oluji*, koja »skida masku s naše ranjivosti i ostavlja otkrivenima one površne sigurnosti s kojima smo stvarali svoje planove, svoje projekte, svoje navike i prioritete«. Eto što je pandemija: oluja koja otkriva sadašnje stanje u kojem svi živimo. Ogledalo koje nemilosrdno odražava sliku sadašnjice, u kojoj »se nismo probudili suočeni s ratovima i planetarnim nepravdama, nismo slušali glas siromašnih kao ni glas našega planeta koji je teško bolestan. Nastavili smo ići neustrašivo naprijed, misleći kako ćemo ostati zauvijek zdravi u jednom bolesnom svijetu. Sada, kada smo na uzburkanom moru, zaklinjemo te: 'Probudi se Gospodine!'« Franjo je u jednoj homiliji također upotrijebio i sliku *potopa*.⁵

Kada gledamo u to ogledalo, rađa se u nama zaziv, molitva. To je stvarnost koja čini da iz srca izvire molitva koja nije pobožni govor. Nego i djelovanje. Zato što »je ovo vrijeme da se *ponovno usmjeri* život prema Tebi Gospodine i drugima«. Dok plovimo u toj lađi, možemo »gledati mnoge *suputnike* koji su nam uzor, koji su u strahu djelovali darivajući svoje živote«.

Tko su ti suputnici? Franjo nam ne namjerava držati apstraktne govore, nego ih nabraja, jer popis je uvijek znak stvarnosti u svojem bogatstvu i različitosti: »liječnici, medicinske sestre i braća, zaposlenici trgovačkih centara, zaposlenici u službama čistoće, čuvari, prijevoznici, snage reda, volonteri, svećenici, redovnice i mnogi, ali zaista mnogi koji su shvatili da se nitko ne spašava sam«.

4 Lađa je slika koju je Franjo također upotrijebio 27. rujna 2014. u homiliji mise proslave dvjestote obljetnice ponovne uspostave Družbe Isusove. U toj prilici rekao je isusovcima: »Veslajte dakle! Veslajte, budite jaki, i kada je protivni vjetar!« (Franjo, "Veslajte dakle! Veslajte, budite jaki," *Civ. Catt.* 2014. IV 108).

5 Usp. Franjo, *Homilija na misi u crkvi svete Marte*, 14. svibnja 2020.

Lada postaje znakom bratstva koje je radikalno i ljudsko, a koje nam je virus s jasnoćom očitovao napadajući sve i svakoga, bez ikakve rasne, religijske, staleške i nacionalne razlike. Eto što znači lada: bratstvo.⁶

Te riječi koje je Papa izrekao u homiliji isusovcima 27. rujna 2014. vrijede sada za čitavo čovječanstvo. Ta je oluja upravo idealno mjesto za otkrivanje bratstva, zato što to nije situacija u kojoj se pokazuje i uznosi snaga i sigurnost. Oluja uključuje da zagrlimo — dugim zahvatima vesala — »sve protivnosti sadašnjega vremena, napuštajući za trenutak svoju brigu usmjerenu na svemoć i posjedovanje«, te da pronađemo hrabrost za otvaranje »prostora u kojima bi se svi mogli osjećati pozvanima i dopustiti nove oblike gostoljubivosti, bratstva, solidarnosti«, upravo tako. Vjernik će prepoznati kako to bratstvo nije ljudsko djelo i kako se mora »dati prostora kreativnosti koju je samo Duh sposoban pobuditi«.

Novi plamen u noći

Uskršnjim blagoslovom *Urbi et Orbi* Franjo je dao značenje drugoj slici, onoj plamena, koja je drugi izraz zamišljanja mogućega. Ako je prethodno pandemija bila *oluja*, sada je *noć*, »ona koja stavlja našu ljudsku obitelj na tešku kušnju, noć svijeta koji je na rubu epohalnih izazova i koji je i sada zarobljen pandemijom. Baš u toj *noći* odjekuje glas Crkve: 'Krist, moja nada, je uskrsnuo!'«

Franjo je vrlo često koristio sliku noći. Na poseban način dogodilo se to u Brazilu na početku njegova pontifikata, kada je, referirajući se na učenike u Emausu, rekao: »Potrebna je Crkva koja se ne boji ući i u njihovu noć.« U vremenu vrhunca pandemije, 26. travnja, tijekom *Regina Coeli* ustvrdio je: »Otkrit ćemo da nema neočekivanoga, nema uspona, nema noći, s kojima se ne možemo suočiti zajedno s Isusom.«

Noć ovoga vremena pandemije Franjo opisuje naglašavajući četiri aspekta — na neki način četiri *noći* — jasno izražena. Četiri noći čine sliku situacije počevši od briga običnih građana, nakon čega proširuje pogled na Europu i na vrlo kompleksnu međunarodnu scenu, između sankcija i sukoba. Taj popis *noći* potrebno je pažljivo ponovno proći.

Prva noć dodiruje život *gradanina*, koji živi u »vremenu zabrinutosti za budućnost, koja se pokazuje nesigurnom, za posao za koji postoji rizik da će ga izgubiti i za druge posljedice koje sadašnja kriza nosi sa sobom«. Papa ohrabruje »one koji imaju političke odgovornosti da se aktivno zauzmu za opće dobro građana, osiguravajući nužna sredstva i instrumente da svima omogućavaju voditi dostojan život i potiču, kada okolnosti to dopuste, ponovno preuzimanje uobičajenih svakodnevnih aktivnosti«.

6 Sjetimo se da je Franjo u *Radost Evanđelja* koristio sliku "karavane" kao izraz »'mistike' života u zajedništvu, miješanja, susretanja, zagrljaja, podupiranja, sudjelovanja u ovim kaotičnim plimama i oseckama koje se mogu preobraziti u jedno istinsko iskustvo bratstva« (n. 87). Papa voli takve slike zajedničkoga putovanja, zbog toga što je bio naviknut na autobus i podzemne željeznice: otkriva u jednoj jednostavnoj slici iz svakodnevice smisao zajedničkoga sudjelovanja u događanjima svijeta i opće povezanosti.

Drugu noć predstavljaju *međunarodne sankcije*. Franjo poziva na popuštanje međunarodnih sankcija »koje zemljama na koje se primjenjuju zapriečuju mogućnosti pružanja odgovarajuće potpore svojim građanima, i neka se, smanjivanjem ili čak otpuštanjem duga koji opterećuje proračune onih najsiromašnijih, sve države dovedu do onoga stanja u kojem se mogu suočiti s najvećim potrebama sadašnjega trenutka«.

Treća je noć *egoizam i nadmetanje među državama*. Tu je Papin govor potpuno usredotočen na Europu, kojoj je posvetio različite točke osvrta, također na misama koje je slavio u crkvi svete Marte. Na Uskrs je rekao: »Među mnogim područjima svijeta koja su pogođena koronavirusom, osobitu pažnju usmjeravam na Europu. Poslije Drugoga svjetskoga rata taj je kontinent mogao uskrsnuti zahvaljujući konkretnomu duhu solidarnosti, koji mu je omogućio nadići nadmetanja iz prošlosti. Hitno je potrebno više nego ikada da u sadašnjim okolnostima takva nadmetanja ne dobiju opet na snazi, nego da se svi prepoznaju dijelom jedne obitelji i da se međusobno pomažu. Europska unija danas se nalazi pred epohalnim izazovom, od kojega će ovisiti ne samo njezina budućnost, nego i budućnost cijeloga svijeta. Neka se ne propusti prilika da se dodatno potvrdi solidarnost primjenjujući također inovativna rješenja. Alternativa je tomu jedino egoizam posebnih interesa i napast povratka u prošlost, s rizikom da se mirni suživot i razvoj sljedećih generacija stavi na tešku kušnju.«

Četvrta je noć ona koju predstavljaju *oružani sukobi i zahtjev*: »Zaustavite trenutnu globalnu vatru u svim dijelovima svijeta. Ovo nije vrijeme za nastavljanje proizvodnje oružja i za trošenje golemih kapitala koji bi trebali biti iskorišteni za liječenje osoba i spašavanje života.« Tu su poveznice bile usmjerene izravno na Siriju, Irak, Libanon, Izrael i Palestinu, na Ukrajinu, na različite zemlje Afrike te osobito na Mozambik, na Libiju, na Grčku i na Tursku, na Venezuelu.

Četiri noći pandemije čine širok pogled na svijet u vrijeme COVID-19, koji uočava čvorove koje treba razvezati. U taj scenarij noći svijeta ulazi molitva: »Krist, mir naš, neka rasvijetli one koji su nositelji odgovornosti.« Taj poziv razotkriva ispraznost rasuđivanja onih koji ne žele shvatiti da Papine riječi o svijetu nisu političko–ideološke, nego nadahnute Kristovim Evandeljem.

Očito je da Franjo namjerava razviti načelo moralnoga *leadershipa* koji bi bio vlastit vatikanskoj diplomaciji, u jednom svijetu koji uvida svoje izokrenute geopolitičke ravnoteže i kojemu je nužna snažna potvrda demokratskih dinamika.

Podzemlje i planine

U intervjuu koji je objavio Austin Ivereigh, izdanom na talijanskom na internetskoj stranici *La Civiltà Cattolica*, Franjo je ustvrdio: »Dopustit ću si dati jedan savjet: vrijeme je da se side u podzemlje.«⁷ *Zapisi iz podzemlja* slavni je roman Dostojevskoga. Sići u podzemlje da se vidi zemlja i shvati njezine dinamike:

7 A. Ivereigh, "Zatvoreni Papa: Intervju s papom Franjom", 8. travnja 2020.

to je nužno. Dinamike koje Papa otkriva pokazujući fotografiju: »Nekidan sam vidio jednu fotografiju Las Vegasa na kojoj su se vidjeli beskućnici smješteni u karantenu na jednom parkiralištu. A hoteli su bili prazni. Ali beskućnik ne može ići u hotel. Tu je na djelu vidljiva teorija odbacivanja.« I još jedna: »U Rimu, na vrhuncu karantene, jedan policajac obratio se čovjeku: ‘Ne možete stajati ovdje na cesti, morate ići kući.’ Odgovor je bio: ‘Nemam doma. Živim na cesti.’«

Poziv nam je otvoriti oči, *vidjeti*: »Vidjeti siromašne znači ponovno vratiti njihovu ljudskost. Oni nisu stvari, nisu za odbacivanje, oni su osobe. Ne možemo se baviti politikom skrbi onako kako to činimo s napuštenim životinjama.« Dakle »sići u podzemlje« znači prijeći »od hipervirtualiziranoga i obestjelovljenoga društva, patničkomu tijelu siromaha«. Vidjeti odbačenost znači *dodirnuti* tijelo.

Obraćajući se mladima, Franjo u tom intervjuu ostvaruje obrat perspektive visoko/nisko te pokazuje smjer pogleda iz podzemlja. Traži od mladih »hrabrost da gledaju više unaprijed«. A to govori s Vergilijem. Kada je Eneja, poražen kod Troje, sve izgubio, ostala su mu dva puta izlaza: ostati na tom mjestu i plakati ili »učiniti ono što mu je bilo na srcu, ići dalje, ići prema brdima kako bi se udaljio od rata. Veličanstven je to stih: *Cessi, et sublato montem genitore petivi*. ‘Uklonim tad se i otca ponesavši u goru krenem.’«

Rat pjesnika

U kontekstu u kojem se bitka protiv virusa objašnjava ratnim terminima koji ju opisuju kao napad neprijateljske sile, građanin postaje vojnikom koji pomaže, uzdiže se do heroja. *Logos* ustupa mjesto *polemosu*. Na tom semantičkom polju proizišlom iz riječi *rat*, onaj koji “pada” i koji se razbolijeva onaj je koji je poražen. Bolesnik je poraženi.

Papa se zapravo ne povlači pred uporabom ratnih metafora, ali čini s njima stanovitu piruetu koja im izokreće uvriježeno značenje. »U ovim danima, punima teškoća i duboke tjeskobe,« piše u pismu uskrсне nedjelje Pučkim pokretima, »mnogi su povezali pandemiju koja nas pogađa i ratne metafore. Ako je bitka protiv COVID–19 rat, vi ste onda zaista prava nevidljiva vojska koja se bori u najopasnijim rovovima. Ta vojska nema drugoga oružja osim solidarnosti, nade i osjećaja za zajednicu, koji cvatu u ovim danima u kojima se nitko ne spašava sam. Kao što sam vam već rekao na našim susretima, vi ste za mene istinski ‘društveni pjesnici’, koji sa zaboravljenih periferija stvaraju primjerena rješenja za najteže goruće probleme onih koji su isključeni.«

Presudno zanimljivim očituje se način u kojem je metafora prihvaćena i ispražnjena unutar nje same, kako bi naposljetku našla rješenje u svojoj suprotnosti. Tko to čini nevidljivu vojsku koja se bori u opasnim rovovima? Pjesnici, ‘društveni pjesnici’. Papin je izraz još nepoznat i potrebno ga je razjasniti. Tko je pjesnik? Onaj koji stvaralački rabi jezik: koristi riječi koje rabe svi, ali da se izrazi na oprečan način, alternativan redovitomu govoru, zajedničkim ili prevladavajućim narativima.

Potrebno je stvoriti narativ koji bi se znao suočiti s rizicima i koji odgovara na poziv: »Zasučite rukave i nastavite raditi za svoje obitelji, za svoje četvrti, za opće dobro.« Franjo je to drugim riječima ponovio na *Regina Coeli*, 24. svibnja: »Ohrabrimo se za pripovijedanje i dijeljenje priča koje izgrađuju, koje nam pomažu razumjeti da smo svi mi dio jedne priče koja je veća od nas, kako bismo mogli s nadom gledati u budućnost, ako zaista kao braća preuzmemo brigu jedni o drugima.«

Tehnokratskim paradigmama — koje u središte postavljaju državu ili tržište — Papa suprotstavlja one pjesničko–društvene: »Sada, više nego ikada prije, osobe, zajednice i narodi su oni koji moraju biti u središtu, ujedinjeni da liječe, brinu se i dijele,« piše Franjo. Djelovanje vojske pjesnika ima za cilj »ozdravljenje«, tj. ima terapijsku vrijednost. Ozdravljenje se sastoji u »ponovnom preuzimanju nadzora nad našim životom«, u protresanju »naših uspavanih savjesti«, u stvaranju »ljudskoga i ekološkoga obraćenja koje zaustavlja idolatriju novca i u središte postavlja dostojanstvo i život«.

Miomirisno pomazanje služenja

Četvrta slika koju je Franjo izabrao dolazi iz članka koji je on sam napisao u časopisu *Vida Nueva*, 17. travnja 2020., pod naslovom *Plan uskrsnuća*.⁸ U tom vrlo bogatom tekstu Papa tvrdi kako pandemijska situacija koja nas je »nadvladala« priziva u vjerniku posluš »premoćnomu« navještaju uskrsnuća.⁹

Što Pontifeks stavlja u okvir sa svojim objektivom? »Vidjeli smo«, piše on, »pomazanje koje su razlijevali liječnici, bolničari, skladištari, radnici čistoće, čuvari, prijevoznici, snage reda, volonteri, svećenici, redovnice, bake i djedovi, odgajatelji, i mnogi drugi koji su imali hrabrosti staviti na raspolaganje sve ono što su imali da pruže malo pažnje, mira i poticaja u toj situaciji.« Evo još jednom popisa. Ali oni koji su 27. ožujka bili opisani kao »suputnici« sada, 17. travnja, postaju onima koji izlijevaju ulje pomazanja kao krizmu, odnosno ulje utjehe i blagoslova. Uostalom, pratnja je jedan blagoslov. »Izliveni miomiris« ima »veću sposobnost širenja« od onoga što je prijetilo učenicima, naime očajavanje zbog smrti Učitelja. Tako »dosta je otvoriti jedan procijep da se pomazanje koje nam Gospodin želi darovati raširi nezadrživom snagom i da nam dopusti kontemplirati bolnu stvarnost s obnavljajućim pogledom«.

To je miomirisno pomazanje služenja koje prati bolujuće čovječanstvo i dopušta nam da budemo »stvaraoci i protagonisti jedne zajedničke povijesti«. Tu još jednom nalazimo ključnu točku: pomazanje vodi stvaranju jedne zajedničke povijesti, koja otkriva ljudsko bratstvo. U tom je smislu Franjina poruka snažno motivirajuća. Vrijeme virusa postaje *kairos*, milosni trenutak koji treba iskoristiti.

8 Usp. Franjo, "Un plan para resucitar...", cit.

9 Usp. D. Fares, "Srce 'Drage Amazonije': 'Nagnuti se na jednu stranu dok se putuje'", u *Civ. Catt.* 2020 I 532–546.

S analize *noći* svijeta prelazi se na viziju budućnosti koja nas očekuje, »ako djelujemo kao *jedan narod*«.

Pomazanje »otvara horizonte« i »budi stvaralaštvo«, koje kao svoj ritam ima »puls Duha«. Politički govor postaje duhovnim i proročkim: Gospodin »želi stvoriti u ovom konkretnom trenutku povijesti« dinamike »novoga života«. I stoga — kao što smo već naveli na početku ovoga našega razmišljanja — baš »je ovo vrijeme milosno u kojem se pronalazi hrabrost za jedno novo zamišljanje mogućega, s realizmom koje nam samo Evandjelje može pružiti. Duh, koji se ne dopušta zatvoriti ni instrumentalizirati u sheme, načine i ukočene ili prolazne strukture, nudi nam da se sjedinimo s njegovim pokretom koji može 'sve učiniti novim' (Otk 21,5)«. Tu čujemo poziv: »Shvatimo to iskušenje kao priliku da se pripravimo na *sutrašnjicu za sve*, bez odbacivanja ikoga: za sve. Jer, bez jedne *vizije zajedništva* neće biti budućnosti ni za koga.«

Prozor i »društvo zaštice«

Izlažemo i jednu negativnu sliku koju je Franjo upotrijebio u svojem *Pismu svećenicima Rimske biskupije*, poslano 30. lipnja zbog toga što nije bilo moguće slaviti Misu posvete ulja. U zgnusnom tekstu on stvara blago intenzivne komunikacije koju je imao sa svećenicima svoje biskupije putem elektroničke pošte, kao i preko telefona. Po tim »iskrenim dijalozima« on biva učvršćen u uvjerenju »da nužna distanca nije sinonim za povlačenje ili zatvaranje u sebe koje anestetizira, uspavljuje i gasi poslanje«.

Ipak, postoji rizik da prevlada »nativ društva zaštice«, koje je ravnodušno i uvijek spremno na neograničenu potrošnju«, koju je virus doveo u pitanje, »otkrivajući nedostatak kulturološke i duhovne otpornosti pred sukobima«. Ne treba se zavaravati o tom da će pitanja koja su se pojavila u ovom vremenu naći svoje odgovore ponovnim ulaskom u aktivnosti. Više od toga, bit će nezaobilazno »pripraviti i izravnati staze na koje nas Gospodin poziva da ih prijedemo«. Nije dakle moguće ostati postrani toj stvarnosti ograničavajući se na to da »ju promatramo s prozora«. To je negativna slika: prozor kao istoznačnica za odstojanje.

Papa s druge strane hvali one svećenike koji »su pokisnuli u oluji koja je bjesnila«. *Uronjavanje* je, dakle, ključna riječ. Nije riječ o *balconear* ("gledanju i pričanju s balkona"), kako Papa voli reći u narječju *porteño*,¹⁰ nego o tom da se bude Crkva *callejera* ("Crkva ulice"). Papa Franjo učinio je očitom tu potrebu živim izražavanjem, postavljaajući svoje tijelo, kao i svoje hramanje, u službu poruke blizine i nade. U nedjeljno poslijepodne 15. ožujka, prehodavši sam jedan dio Via del Corso kao hodočašće, došao je do crkve svetoga Marcela na Corsu, gdje se nalazi čudotvorno Raspelo koje je 1522. bilo nošeno u procesiji četvrtima grada kako bi došao kraj Velikoj kugi u Rimu. Svojom molitvom Franjo je zazvao

10 *Porteño* ili kastiljski *rioplatense* vrsta je španjolskog jezika koja se govori uglavnom u područjima sliva rijeke Río de la Plata u Argentini i Urugvaju. Neki ga nazivaju i argentinskim španjolskim (op. prev.).

kraj pandemije. Njegov duhovni autoritet sažeo se u njegovu potpuno izoliranom tijelu u jednom trenutku u kojem su tijela nestala s ulica. Ti koraci bili su nužni kako bi se Kristu na križu predao *lockdown* i kako bi se proročki učinila vidljivom poravnata staza pripravljena za vrijeme poslije COVID–19.

»Gledati kroz prozor« naprotiv potvrđuje narativ zaštićenosti, koji ne čini dobro i anestezira. Logiku prozora trebali bi nadići logikom uranjanja, koja se »natapa« i koja uključuje od nižega, pozivajući na osmišljavanje novih putova i novih stilova života.

Pandemija kao metafora shvaćanja svijeta

Na kraju, primijetimo kako je Pontifeks u svojim govorima upotrijebio ne samo metafore kojima se govori o pandemiji i njezinim učincima, nego i samu pandemiju kao metaforu za bolesti općenito i za zla svijeta:¹¹ »Mnoge su druge pandemije od kojih ljudi umiru i mi toga nismo svjesni«, rekao je Franjo u crkvi svete Marte 14. svibnja 2020., »gledajmo s druge strane«. Podsjetivši na neke podatke, nastavio je: »Neka nam Gospodin bude milosrdan i neka zaustavi i druge toliko užasne pandemije: *onu gladi, onu rata, onu djece bez obrazovanja*«. U homiliji druge uskrsne nedjelje, "pandemija" koju je Papa otkrio bila je ona virusa po imenu »ravnodušni egoizam«. Tu se dakle radi o vrsti pandemije duha i socijalnih odnosa kojih je koronavirus postao simbolom i slikom.

Lada, plamen, podzemlje, rat (pjesnika), pomazanje, prozor, pandemija

Ovo je dakle sedam slika: lada, plamen, podzemlje, rat (pjesnika), mirisno pomazanje, beskorisni prozor, sama pandemija kao metafora. To su znakovi koji čine mozaik jednoga zamišljanja mogućega, koji s jedne strane upozorava, a s druge strane ohrabruje: »Vjera dopušta realistično i stvaralačko zamišljanje, koje je sposobno napustiti logiku ponavljanja, zamjene ili očuvanja« i potiče nas da »nemamo straha suočiti se sa stvarnošću«.¹²

Sa svojih sedam slika Franjo je pokazao — načinom koji nije pelagijanski i voluntaristički, nego u kojem se pouzda u djelovanje Duha — snažno pouzdanje u čovjeka, u njegov razum — koji također zna razumjeti i probleme — i u njegovu sposobnost odlučnoga i kompetentnoga djelovanja.

11 To je osobita uporaba, jer Franjo u svojim govorima prihvaća jezik zdravlja na vrlo slobodan način. Primjerice, jednom je rekao kako »Riječ koja spašava ne ide u potragu za zaštićenim mjestima, sterilnima, sigurnima« (Franjo, *Homilija nedjelje Riječi Božje*, 26. siječnja 2020). Razgovarajući s isusovcima u Mozambiku 5. rujna 2019. podržao je miješanje rasa, tvrdeći kako »smo danas kušani jednim oblikom sterilizirane sociologije. Čini se da se jedna zemlja smatra kao operacijska sala, gdje je sve sterilizirano: moja rasa, moja obitelj, kao da postoji strah da bi se mogla uprljati, umrljati, zaraziti« (A. Spadaro, "Suverenost naroda Božjega.: Dijalozi Pape Franje s isusovcima Mozambika i Madagaskara," *Civ. Catt.* 2019 IV 3–15). Razumije se da je semantičko polje riječi *sterilno* za papu Franju negativno.

12 Franjo, *Pismo svćenicima Rimske biskupije*, cit.

Papa je vrjednovao vrijeme iščekivanja, *spinner* našega operativnoga sustava, kako bi bio ogledalo jednomu svijetu koji je u krizi. Da to učini, morao je interpretirati kaos. Na kraju, ipak, ogledalo je samo Evandjelje. Tko to ne vidi i povezuje Franjin govor s “politikom” bez vjere, taj vidi iskrivljeno, pada u onu vrstu strabizma uzrokovanu izostankom spajanja koje čini da se slike dvaju oka spoje u jednu. Franjo gleda svijet kao Kristov namjesnik, tj. Kristovim očima, i čini to teološki, ujedinjujući ključ apokaliptičke interpretacije, poziv na obraćenje i uskrsnji ključ smrti i uskrsnuća.¹³

Zadaća je Crkve ono što je Papa već pokazao u razgovoru za *La Civiltà Cattolica* 2013.: biti »poljska bolnica«,¹⁴ liječiti rane čovječanstva. Vjernici nisu pozvani umnožavati pobožne riječi, nego dati evandeoska rješenja koja pokreće i nadahnjuje Objava. To je socijalni nauk Crkve. To je obrat gledanja. I ovo je vrijeme jednoga drugačijega svijeta, koje zahtijeva kako prepoznavanje globalne ranjivosti, tako i zamišljanje vlastito evandeoskomu realizmu.

13 Usp. Ovideo Torró, “La teología en tiempos de pandemia,” *Razón y fe*, 2020, str. 281.

14 A. Spadaro, “Intervju Pape Franje,” *Civ. Catt.* 2013 III 449–477.